

РЕЦЕНЗІЯ

**професора кафедри цивільного та господарського права
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора юридичних наук, доцента ДЕЙНЕГИ Марини Андріївни
на дисертаційне дослідження ШПАКА Юрія Станіславовича
на тему: «Адміністративно-правове забезпечення охорони земель
сільськогосподарського призначення в Україні»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»
галузі знань 08 «Право»**

Актуальність теми дослідження не викликає сумнівів і зумовлена об'єктивними процесами реформування земельних відносин в Україні, необхідністю забезпечення продовольчої та екологічної безпеки держави, а також подолання сучасних кризових викликів. Землі сільськогосподарського призначення є національним багатством України, проте рівень їх деградації, нерационального використання та механічних пошкоджень досяг критичних меж.

Доцільність наукового пошуку у даному напрямі підсилюється рядом ключових чинників. По-перше, руйнівні наслідки повномасштабної війни. Військові дії призвели до мінування, забруднення хімічними речовинами та фізичного знищення значних площ родючих земель. Це вимагає докорінного перегляду правових механізмів їхнього відтворення та розроблення відповідних адміністративних процедур. По-друге, потреба у вдосконаленні системи публічного адміністрування. Сучасний етап децентралізації та євроінтеграції України вимагає чіткого розмежування повноважень між органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у сфері земельного контролю та моніторингу. По-третє, посилення адміністративної відповідальності. Зростання кількості правопорушень, пов'язаних із виснаженням ґрунтів, самовільним зайняттям чи нецільовим використанням угідь, актуалізує питання модернізації заходів адміністративного примусу та оптимізації превентивних засобів державного нагляду (контролю). І нарешті, по-четверте, гармонізація із законодавством Європейського Союзу. Інтеграційні процеси зобов'язують Україну адаптувати національні екологічні та адміністративні стандарти охорони ґрунтового покриву до вимог Європейського зеленого курсу.

Таким чином, комплексний аналіз нормативно-правових актів (зокрема Земельного кодексу України та Закону України «Про охорону земель») крізь призму адміністративного права є вкрай своєчасним. Рецензована робота ліквідує існуючі теоретичні прогалини та пропонує практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що підтверджує високу науково-практичну цінність дослідження.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель, яка схвалена Розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 70-р., Програми Ukraine Investment Framework, яка запущена Європейським Союзом на Берлінській конференції з відновлення України в червні 2024 р., Міської цільової програми використання та охорони земель міста Києва на 2019–2021 рр., яка затверджена рішенням Київської міської ради від 4 грудня 2018 р. № 229/6280, Планом наукових досліджень і розробок юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України на 2023 р. на тему: «Правове забезпечення енергетичної безпеки в умовах європейського та євроатлантичного курсу України» (номер державної реєстрації 0122U001814).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Автор чітко визначив мету та завдання дослідження, що дало змогу отримати обґрунтовані наукові висновки. Для досягнення поставленої мети використано широкий спектр методів наукового пізнання – філософські, загальнонаукові та спеціально-правові. Це забезпечило всебічне дослідження адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні. У результаті сформульовано науково обґрунтовані висновки та практичні рекомендації, що мають як теоретичне, так і практичне значення.

Вдалим є й зміст дисертації Ю. С. Шпака, який складений логічно та послідовно, що дозволяє повністю розкрити обрану тему. Рецензована праця складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі автор аналізує теоретико-правові засади адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні, зокрема, розкриває поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення (підрозділ 1.1), характеризує принципи адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення (підрозділ 1.2), а також досліджує адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють охорону земель сільськогосподарського призначення (підрозділ 1.3).

Другий розділ присвячено аналізу інструментів публічного адміністрування забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні. У ньому розкривається процедура видання підзаконних нормативно-правових актів як інструментів публічного адміністрування забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення (підрозділ 2.1); характеризуються адміністративні акти та фактичні дії як інструменти публічного адміністрування забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення (підрозділ 2.2); а також розкриваються особливості

адміністративної відповідальності у сфері охорони земель сільськогосподарського призначення (підрозділ 2.3).

У третьому розділі автор аналізує європейський досвід (підрозділ 3.1) та обґрунтовує напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні (підрозділ 3.2).

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Дисертаційне дослідження може бути використане у: науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших досліджень і вирішення теоретичних питань, пов'язаних з адміністративно-правовим забезпеченням охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні; правотворчій діяльності – під час розроблення й удосконалення актів національного законодавства щодо адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні; правозастосовній практиці – для вдосконалення діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичної літератури, зокрема, підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Земельне право».

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні теоретичні положення дисертаційного дослідження висвітлено в семи наукових працях, з яких три статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, дві тези наукових доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подано автором для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. Оцінюючи позитивно роботу, слід зазначити, що дисертаційне дослідження Ю. С. Шпака, як і будь-яке самостійне наукове дослідження, містить окремі дискусійні положення, на яких варто зупинитися детальніше.

1. Шпаком Ю. С. сформоване власне авторське визначення поняття «адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» (с. 22), що є одним із пунктів новизни дисертації. Безсумнівно це є здобутком дисертанта. Але хотілось би зрозуміти наукову позицію автора дисертації щодо місця «адміністративно-

правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» у системі права. Чи є цей інститут складовою частиною адміністративного права (як підгалузь чи правовий інститут), чи комплексним міжгалузевим утворенням (де переплітаються норми земельного, екологічного та адміністративного права)?

2. Дисертант, визначаючи поняття «адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» (с. 22, 74), вказує на те, що це діяльність «уповноважених суб'єктів публічної адміністрації». Чи включає дане визначення діяльність органів місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад, які не є класичними органами державної виконавчої влади, але мають значні повноваження у сфері охорони земель?

3. Визнаючи взаємодоповнювальний характер земельного та адміністративного права у сфері правового регулювання охорони земель сільськогосподарського призначення (с. 37–38), хотілось би отримати додаткове обґрунтування від автора дисертації щодо критеріїв, за якими пропонується розмежовувати повноваження органів публічної адміністрації, щоб уникнути дублювання функцій та конфлікту компетенцій у сфері охорони земель сільськогосподарського призначення. Окрім того, у контексті зазначеного, чи не призводить надмірне використання засобів адміністративного примусу до порушення диспозитивних засад земельного права та прав приватних власників земельних ділянок?

4. Вбачається необхідним уніфікація підходу до застосування термінологічного апарату у межах дисертаційного дослідження і усунення термінологічної непослідовності. Наприклад, по тексту дисертації зустрічається використання автором терміну «адміністративно-правове регулювання», хоча тема роботи стосується саме «адміністративно-правового забезпечення». Окрім того, дисертант подекуди одночасно і без теоретичного розмежування використовує категорії «правовий статус» та «правовий режим» щодо земель. У доктрині адміністративного і земельного права ці поняття мають різне функціональне навантаження: «статус» визначає загальне правове становище суб'єкта, тоді як «режим» – конкретний порядок використання та охорони. Здобувачу варто чіткіше окреслювати власну позицію щодо співвідношення цих дефініцій та дотримуватися єдиного методологічного підходу.

Водночас, висловлені зауваження **суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку** дисертаційного дослідження Ю. С. Шпака, оскільки мають переважно дискусійний, уточнювальний та рекомендаційний характер. Вони лише підкреслюють складність і багатогранність обраної тематики та жодним чином не зменшують наукової цінності й практичного значення отриманих результатів.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що дисертація Шпака Юрія Станіславовича на тему: «Адміністративно-правове

забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові, теоретично й практично обґрунтовані результати. У сукупності вони вирішують важливе наукове завдання, що має істотне значення для розвитку науки адміністративного права та подальшого вдосконалення системи виконавчої влади в Україні.

Висновки та пропозиції, сформульовані автором, є логічно послідовними, аргументованими й свідчать про його високий рівень наукової підготовки та вміння самостійно розв'язувати складні теоретичні й практичні питання.

Дисертація на тему: «Адміністративно-правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Шпак Юрій Станіславович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Рецензент професор кафедри цивільного та господарського права Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор юридичних наук, доцент Марина ДЕЙНЕГА